

Nr 50.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. jämte i ämnet väckt motion.
(3:e avd.)

I propositionen nr 34 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 februari 1949, föreslagit riksdagen

dels besluta

1) att höjning av belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönstabellerna, tills vidare under år 1949 skall ske enligt samma grunder som gällt under andra halvåret 1948;

2) att kristillägg tills vidare under år 1949 skall utgå enligt samma grunder som gällt under andra halvåret 1948; samt

3) att provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1949/50 må, i den mån ej annat föranledes av riksdagens i annat sammanhang meddelade beslut, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivas i 1947 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor) och i propositionen 1948:136, utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

dels ock att under åttonde huvudtiteln till kristillägg för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

Under den tid det nya lönesystemet hittills tillämpats har genom statsmakternas beslut (prop. 1947:300, r. skr. nr 442; prop. 1948:276, r. skr. nr 416) genomförts en avkoppling av sambandet mellan löner och levnads-kostnader. Enligt övergångsbestämmelse till statens löneplansförordning skulle bestämmelserna i 4 § träda i kraft den 1 juli 1948, såvida ej Kungl. Maj:t och riksdagen annorlunda särskilt beslutade, och enligt förordningen den 30 juni 1948, nr 553, skola nämnda bestämmelser icke träda i kraft den 1 juli 1948 utan framdeles den dag Kungl. Maj:t och riksdagen besluta.

De särskilda grunder för höjning av månadslön m. m. enligt löneplansförordningen, som trätt i stället för den automatiska lönerörligheten, ha inneburit följande. För budgetåret 1947/48 fastställdes procenttalet 12 att läggas till grund för nämnda höjning. För tiden 1 juli—31 december 1948 skulle höjningen ske efter samma procenttal, dock att procenttalet skulle ökas till 20 för den händelse pristalet steg till 124 eller däröver.

Pristalet har för andra, tredje och fjärde kvartalen 1948 utgjort resp. 120, 120 och 122. Månadslönerna m. m. enligt löneplansförordningen ha i enlighet härmed utgått med tillägg efter 12 procent under senare halvåret 1948.

Enligt de nya pensionsbestämmelser, som gälla från och med budgetåret 1947/48, skall för rörligt tillägg å pensioner gälla samma procenttal som beträffande höjning av månadslön enligt statens löneplansförordning. Avkopplingen av sambandet mellan lönerna och levnadskostnadsutvecklingen samt fastställandet av 12 procents höjning av månadslönerna ha sålunda fått verkan även för det rörliga tillägget å pensionerna.

Vad angår grunderna för de kristillägg, som fortfarande, ehuru i väsentligt minskad utsträckning utgå efter det nya lönesystemets genomförande, fattades vid 1947 års riksdag beslut (statsverkspropositionen, för flera huvudtitlar gemensamma frågor, s. 81, r. skr. nr 56) innebärande att kristillägget skulle regleras i anslutning till den procentuella förhöjningen av de nyreglerade lönerna. Då angivna procenttal utgjorde 6, skulle kristillägg utgå efter 16 procent, och för varje höjning eller minskning av förstnämnda procenttal med 3 enheter skulle kristilläggsprocenten ökas respektive minskas med 4,2 enheter.

Det provisoriska lönetillägg, som för innevarande budgetår tillkommer vissa befattningshavare, utgår efter olika grunder för olika kategorier. I årets statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor, s. 11) har uttalats, att frågan om provisoriskt lönetillägg till professorer m. fl. vid universiteten och de medicinska högskolorna borde upptagas i samband med anslagsäskanden för vederbörliga avlöningar, och att i övrigt grunderna för provisoriskt lönetillägg under nästa budgetår lämpligen borde upptagas i samband med frågan om det rörliga tillägg, som borde utgå för tiden efter 1948 års utgång.

Vid anmälan av dels frågorna om grunderna för de nyreglerade lönernas och pensionernas höjning samt kristilläggsgrunderna för tiden från och med den 1 januari 1949, dels ock frågan om de grunder, efter vilka provisoriskt lönetillägg till tjänstemän i allmänhet bör utgå under nästa budgetår, har *chefen för finansdepartementet* anfört i huvudsak följande.

»Vid de förhandlingar, som omkring årsskiftet 1948—49 förts med tjänstemännens huvudorganisationer, statstjänarkartellen, statstjänstemännens riksförbund och tjänstemännens centralorganisation, har frågan gällt huruvida förutsättningar funnes för en överenskommelse om fortsatt bindning av det rörliga tillägget på samma sätt som under senare halvåret 1948. Det medgivande som de statsanställda då lämnade, hade utan tvivel spelat en roll för stabiliseringen av lönerna på arbetsmarknaden i övrigt. De stora samhällsgrupper, för vilka lönerna bestämmas avtalsmässigt, ha nu lämnat sin anslutning till en prolongering av de löneavtal, som gällde närmast före innevarande år. Vid förhandlingarna med de statsanställdas organisationer har uppnåtts enighet om att den automatiska lönerörligheten enligt statens löneplansförordning icke skall sättas i funktion utan att även under 1949

det rörliga tillägget skall utgå efter 12 procent och kristillägget efter 24,4 procent, förutsatt att ej pristalet uppgår till minst 124, i vilket fall procent-talen skulle höjas till 20 respektive 35.⁶ Samma säkerhetsregel gentemot en oväntad uppgång i levnadskostnaderna, som varit gällande före årsskiftet, har alltså ansetts böra kvarstå. Från de anställdas sida har man ansett sig böra uttala, att inkomststabiliseringen icke borde få tagas till intäkt för en restriktiv bedömning av förslag till sådana ändringar i lönehänseende, som föranleddes av organisatoriska skäl, förändrade arbetsuppgifter eller andra särskilda förhållanden. Enligt min mening är det tydligt att själva stabiliseringen av det rörliga tillägget icke i och för sig kan utgöra hinder för löneändringar av antytt slag men att prövningen av dylika lönefrågor icke kan undgå att röna inverkan av den allmänna återhållsamhet som i nu rådande ekonomiska läge måste präglade budgeten. Vid överläggningarna har vidare förutsatts att under året ingen sänkning av de anställdas reala löner skulle förekomma genom ändrade grunder vid beräkning av vissa naturaförmåner såsom bostäder, kost, beklädnad m. m. Framför allt har såsom villkor för uppgörelsen framstått, att den ingår såsom led i en politik för stabilisering av inkomsterna inom alla samhällsgrupper. Från de anställdas sida har därvid framhållits, att garantiregeln icke enbart kunde uppfattas som ett skydd mot oväntade höjningar av levnadskostnaderna. Den innebar också en viss trygghet för att prishöjningar som ledde till inkomsthöjningar för vissa grupper kunde utlösa kompenserande lönehöjningar för de anställda. Det vore därför stridande mot garantiregelns syfte om direkta prishöjningar ersattes med subventioner, som skapade ökade inkomster för någon viss samhällsgrupp. Att jämsides med inkomststabiliseringen skall gälla en effektiv priskontroll har betraktats som självfallet.

Resultatet av de förda överläggningarna, vilket enligt min mening får anses vara tillfredsställande, torde nu böra underställas riksdagens prövning. Under 1949 skulle sålunda gälla samma grunder för höjning av nyreglerade löner och pensioner och samma kristilläggsgrunder, som innefattas i det för andra halvåret 1948 fattade beslutet. Vad angår frågan vilka grunder, som böra gälla efter 1949 års utgång, torde denna få prövas, sedan förhandlingar i ämnet upptagits med tjänstemannaorganisationerna. Därest beslut i ämnet icke skulle ha meddelats före årsskiftet 1949/50, torde på motsvarande sätt som hittills under innevarande år få provisoriskt tillämpas samma grunder som närmast dessförinnan varit gällande; i sådant fall förutsätter jag, att de grunder, som sedermera beslutas, skola göras tillämpliga från och med den 1 januari 1950.»

Från ett under åttonde huvudtiteln upptaget särskilt förslagsanslag bestrides kristillägg huvudsakligen till vissa befattningshavare vid universiteten och de medicinska högskolorna. Anslag för nu ifrågavarande ändamål äskas nu med det i statsverkspropositionen preliminärt beräknade beloppet 2 miljoner kronor.

Provisoriskt lönetillägg föreslås, i den mån ej annat föranledes av riksdagens i annat sammanhang meddelade beslut, skola utgå enligt i huvudsak

samma grunder som för innevarande budgetår. Sådant tillägg skulle således i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivas i 1947 års statsverksproposition och, beträffande övningslärare, i propositionen 1948: 136, utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t. Förslagsanslaget under åttonde huvudtiteln till provisoriskt lönetillägg har i innevarande års statsverksproposition upptagits med allenast preliminärt beräknat belopp, och definitivt anslagsäskande torde komma att framställas senare under innevarande års riksdag.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckt motion (II: 302), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 34, i vad den rör fastlåsandet av det rörliga tillägget på statstjänstemännens löner, och i stället uttala, att den i löneplansförordningen intagna regeln om rörligt tillägg skall vinna tillämpning, eller — om detta förslag skulle avslås — att riksdagen måtte besluta, att höjning av de belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, tills vidare under år 1949 skall ske med 15 procent.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet. Kungl. Maj:ts förslag beträffande grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning är väsentligen ett resultat av förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer. Den överenskommelse, som vid dessa förhandlingar kunnat nås och som innebär en förlängning av de grunder, som gällt under senare halvåret 1948, utgör ett betydelsefullt led i strävandena att uppnå en lönestabilisering. Utskottet ansluter sig till Kungl. Maj:ts på denna överenskommelse grundade förslag och kan sålunda icke biträda yrkandena i motionen II: 302 om återgång till automatisk rörlighet i lönerna eller alternativt att rörligt tillägg skulle tills vidare under år 1949 utgå med 15 procent.

Under åberopande av det anförda och med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag jämväl i övrigt får utskottet hemställa,

att riksdagen må

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 302 besluta, att höjning av belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönestabellerna tills vidare under år 1949 skall ske enligt samma grunder som gällt under andra halvåret 1948;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta,

1) att kristillägg tills vidare under år 1949 skall utgå enligt samma grunder som gällt under andra halvåret 1948; samt

2) att provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1949/50 må, i den mån ej annat föränledes av riksdagens i annat sammanhang meddelade beslut, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivas i 1947 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor) och i propositionen 1948: 136, utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

b) till *Kristillägg* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

Stockholm den 22 mars 1949.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 48; dock att i stället för herr *Mannerskantz* deltagit fröken *Andersson*.
